

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
ЦЕНТАР ЗА СТРУЧНО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУКА**

НАСТАВНА ПРОГРАМА

ПРАКТИЧНА НАСТАВА
IV ГОДИНА

МАШИНСКА СТРУКА
Авиоинженер - механичар

Скопје, 2008 година

1. ИДЕНТИФИКАЦИОНИ ПОДАТОЦИ

1.1. Назив на наставниот предмет: ПРАКТИЧНА НАСТАВА

1.2. Образовен профил и струка

1.2.1. Образовен профил: автотехничар- мехатроничар

1.2.2. Струка: машинска

1.3. Диференцијација на наставниот предмет

1.3.1. Практична обука

1.4. Година на изучување на наставниот предмет

1.4.1. Четврта година

1.5. Број на часови на наставниот предмет

1.5.1. Број на часови неделно: 6 часа

1.5.2. Број на часови годишно: 198 часа

1.6. Статус на наставниот предмет

1.6.1. Задолжителен

2. ЦЕЛИ НА НАСТАВНИОТ ПРЕДМЕТ

По совладувањето на наставната програма по *практична настава* ученикот стекнува вештини и знаења и се оспособува:

- да ракува со потребен алат, опрема, прибор и мерни инструменти;
- да планира редослед на чекори за монтажа и демонтажа на соодветни делови;
- да демантира компоненти и склопови кај современи системи на моторите и моторните возила според упатства;
- да тестира одделни функции за време на монтажа;
- да тестира функции на механичките компоненти и да врши нивно подесување;
- да мери напон, отпор и јачина на струја во струјно коло кај системите за палење, системите за вбризување на гориво, електровентилите;
- да ја проверува функцијата на електричните компоненти и склопови, особено електрониката на моторот;
- да тестира систем за гориво;
- да инсталира и тестира прскалки;
- да проверува систем за вбризување на гориво со помош на осцилоскоп;
- да ја применува електронската опрема за тестирање и дијагностицирање на неисправностите на моторот и системите;
- да применува тест методи и функционални дијаграми за откривање на неисправности;
- да приклучува уред за компјутерска дијагностика и да чита кодови на неисправност на различни начини;
- да чита и да брише грешки во ЕУЕ;
- да ги мери вредностите на составните компоненти на издувните гасови;
- да го специфицира и складира отпадот според законските прописи;
- да применува правила и техничка заштита при работа.

3. ПОТРЕБНИ ПРЕТХОДНИ ЗНАЕЊА

За успешно следење и совладување на наставата по наставниот предмет *практична настава*, односно постигнување на поставените цели, потребни се предзнаења од наставните предмети: технологија на моторни возила, електротехника и електроника од III година.

4. ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС

4.1. Структурирање на содржините за учење

Тематски целини	Број на часови	Конкретни цели	Дидактички насоки	Корелација меѓу темат. целини и меѓу предметите
1. АЛАТ И ОПРЕМА	6	Ученикот: <ul style="list-style-type: none"> - да го познава алатот и опремата; - да избира потребен алат, опрема, прибор и мерни инструменти; - да ги применува мерките за сигурност и заштита при работа; - да ја одржува личната хигиена и хигиената на работното место; - да применува мерки за заштита на човековата околина.	-Објаснување, дискутирање, прикажување, насочување, инструктирање; -запознавање на учениците со потребниот алат и опрема и со нормативите за работа.	-Технологија на моторни возила
2. ПЛАНИРАЊЕ И КООРДИНИРАЊЕ НА РАБОТНИТЕ ЧЕКОРИ	6	<ul style="list-style-type: none"> - Да планира редослед на чекори за монтажа и демонтажа; - да планира работни задачи за поправка и одржување; - да одредува алати, помагала и тест опрема; - да избира резервни делови.	-Објаснување, дискутирање, насочување, инструктирање.	-Технологија на моторни возила

<p>3. ДЕМОНТАЖА И МОНТАЖА НА ДЕЛОВИ И СКЛОПОВИ КАЈ СОВРЕМЕНИТЕ СИСТЕМИ НА МОТОРНИТЕ ВОЗИЛА</p>	<p>36</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да демантира компоненти и склопови кај современите системи на моторите и моторните возила според упатствата ; - да обележува, чисти и поставува компоненти според упатствата; - да ја проверува исправност на компонентите и склоповите; - да подготвува и поврзува компоненти за монтажа според упатствата и ознаките за монтажа; - да проверува допирни површини со оглед на заптивноста на одделни компоненти и склопови; - да проверува компоненти, склопови и допирни површини (корозија и изолација); - да подесува и прицврстува компоненти согласно толеранциите користејќи мерни инструменти и визуелна контрола; - да тестира одделни функции за време на монтажа; - да заптива компоненти и склопови согласно препораки на производителот; - да монтира според редослед на монтажа. 	<p>-Објаснување, дискутирање, насочување, инструктирање, коригирање, задавање работни задачи; -решавање проблеми при работата; -контролирање на одржувањето на хигиената на работното место; -вреднување на добиените резултати.</p>	<p>-Практична настава -Електротехника -Електроника -Технологија на моторни возила</p>
<p>4. ТЕСТИРАЊЕ, ПОДЕСУВАЊЕ И КОНТРОЛА НА ДЕЛОВИ И СКЛОПОВИ КАЈ</p>	<p>72</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да тестира функции на механичките компоненти и да врши нивно подесување; - да проверува електрични водови, врски и конектори; - да мери напон, отпор и јачина на струја во струјно коло кај системите за палење, 	<p>-Демонстрирање; -објаснување; -дискутирање; -давање упатства за работа; -решавање проблеми</p>	<p>-Електротехника -Електроника</p>

<p>СОВРЕМЕНИТЕ СИСТЕМИ НА МОТОРНИТЕ ВОЗИЛА</p>	<p>системите за вбризување на гориво, електровентилите;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да ја проверува функцијата на склоповите и системите во врска со емисијата на издувни гасови и нивото на бучавост; - да мери притисок на компресија и да ја споредува со номиналната вредност; - да врши електронски тест за рамнотежа на цилиндрите; - да ја проверува функцијата на контролните елементи: температура, притисок, позицијата и број на вртежи; - да ја проверува функцијата на електронските компоненти и склопови на моторот; - да анализира импулси на давачите во системот за палење, систем за впрскување и генераторот за наизменичен напон (алтернатор); - да го проверува системот за довод на гориво, системот за палење и бризгалките за гориво; - да врши проверка на сигналите од системот за палење со мототестер и осцилоскоп; - да проверува емисија на издувните гасови и да го подесува аголот на палење; - да ја поврзува и користи електронската опрема за тестирање и дијагностицирање на моторот и системите; - да тестира систем за гориво; - да поставува линиска или разводна пумпа за 	<p>при работа;</p> <ul style="list-style-type: none"> -контролирање; -демонстрирање на одржување на хигиена на работното место; -следење квалитет на извршената работа. 	
---	---	--	--

		<p>висок притисок;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да ја усогласува работата на пумпата со работата на моторот; - да инсталира и тестира прскалки; - да ги тестира и дијагностицира системите со соодветна опрема; - да подесува момент на вбризување на горивото; - да ја проверува функцијата на контролните елементи: температура, притисок, позиција и број на вртежи; - да ја проверува функцијата на електричните компоненти и склопови, особено електрониката на моторот; - да ги анализира импулсите на давачите во систем за впрскување; - да го проверува системот за вбризување на гориво со помош на осцилоскоп; - да го контролира електронското впрскување земајќи ја предвид емисијата на издувни гасови; - да ја применува електронската опрема за тестирање и дијагностицирање на неисправностите на моторот и системите. 		
5. ДИЈАГНОСТИКА НА СОВРЕМЕНИТЕ		<ul style="list-style-type: none"> - Да открива начини на сигнализација на неисправности; - да применува тест методи и функционални дијаграми за откривање на неисправности; 	<ul style="list-style-type: none"> -Објаснување; -дискутирање; насочување, инструирање; 	<ul style="list-style-type: none"> -Технологија на моторни возила

<p>СИСТЕМИ ВО МОТОРНИТЕ ВОЗИЛА</p>	<p>54</p>	<ul style="list-style-type: none"> - да одредува неисправности со опрема за тестирање; - да применува компјутерска дијагностичка постапка; - да ги познава уредите за компјутерска дијагностика; - да приклучува уред за компјутерска дијагностика и да чита кодови на неисправност на различни начини; - да чита грешки во ЕУЕ; - да брише грешки во ЕУЕ; - да толкува мерни големини карактеристични за одредени електронски системи; - да контролира исправност на одделни системи на моторното возило со помош на уредот за компјутерска дијагностика; - да толкува осцилограми при карактеристични неисправности; - да ги одредува причините за појава на неисправностите; - да ги поврзува причините за неисправност со компонентите и склоповите на возилото; - да ги проценува можностите за поправка; - да применува правила и техничка заштита при работа. 	<p>-решавање проблеми при работата;</p> <p>-контролирање на одржувањето на хигиената на работното место;</p> <p>-вреднување на добиените резултати.</p>	<p>-Електротехника -Електроника</p>
---	------------------	---	---	---

<p>6. ТЕСТИРАЊЕ НА ЕМИСИЈА НА ИЗДУВНИ ГАСОВИ И УРЕДИ ЗА НАМАЛУВАЊЕ НА ЕМИСИЈАТА</p>	<p>18</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да спроведува мерења на вредностите на составните компоненти на издувните гасови; - да ги споредува номиналните вредности на издувните гасови; - да го подесува составот на издувните гасови; - да ја проверува функцијата на компонентите и склоповите на системите за прочистување на издувните гасови; - да го одржува системот за прочистување на издувните гасови. 	<p>-Објаснување; -дискутирање; насочување, инструирање; - решавање проблеми при работата; -контролирање на одржувањето на хигиената на работното место; -вреднување на добиените резултати.</p>	<p>Технологија на моторни возила</p>
<p>7. ПРИМЕНА НА ПРОПИСИТЕ ЗА БЕЗБЕДНОСТ И ЕКОЛОШКА ЗАШТИТА</p>	<p>6</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да применува прописи во врска со безбедноста на работното место и опремата за време на работните операции; - да ги познава прописите за заштита од пожари и да ја користи противпожарната опрема; - да препознава опасности предизвикани од токсични материјали на работното место; - да го специфицира и складира отпадот според законските прописи; - да придонесува за намалување на штетните ефекти од отпадот. 	<p>-Објаснување; -дискутирање.</p>	<p>Технологија на моторни возила</p>

4.2. Наставни методи и активности на учење

Целите на наставниот предмет *практична настава* се реализираат со примена на наставните форми: фронтална, групна и индивидуална. Како наставни методи може да се користат: демонстрација, дискусија, решавање на проблеми, активна демонстрација на ученици, учење преку сопствено откривање и др.

Активности на ученикот: црта, набљудува, споредува, прибележува, чита, открива, учи независно и работи домашни задачи.

Активностите на наставникот се: организира и раководи активна и индивидуална дејност кај учениците, објаснува, организира и води дискусија, дава инструкции, пишува на табла, демонстрира, ги оценува задачите, поставува прашања, регистрира, оценува и ги анализира резултатите.

4.3. Организација и реализација на наставата

Процесот на учење и практичната обука по предметот *практична настава* треба да се изведува преку практична настава, да се создадат оптимални услови за индивидуализираната настава и работата во тимови како и проектни задачи, елаборати и индивидуални домашни. За успешно реализирање на наставата по предметот практична настава неопходно е паралелката да е поделена во три групи. Образовните активности се организираат во специализирана училница (кабинет) и во претпријатија кои се занимаваат со дејноста сродна со третираната проблематика од тематските целини.

4.4. Наставни средства и помагала:

- аудио – визуелни помагала;
- слајдови;
- илустрации;
- макети и модели;
- учебници и учебни помагала;
- обрасци;
- дополнителна литература.

5. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Постигањата на учениците перманентно се вреднуваат преку активноста на часовите, усните, писмените одговори, изработка на елаборати, проектни и домашни задачи и сл.

6. КАДРОВСКИ И МАТЕРИЈАЛНИ ПРЕДУСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

6.1. Основни карактеристики на наставниците

Наставникот по наставниот предмет *практична настава* треба да ги поседува следните педагошки, персонални и професионални карактеристики: да е психофизички здрав, да владее со литературниот јазик и писмото на кои се изведува наставата, да е комуникативен и отворен за соработка, да е соодветно професионално образован, со или без работно искуство, да ја сака педагошката работа и да напредува во неа, да е добар организатор, да е креативен и способен за примена на иновации во образовната технологија.

6.2. Стандард за наставен кадар

Наставата по предметот *практична настава* ја реализираат кадри со завршени студии по:

- **машинство** - насока моторни возила;

по исклучок:

- **машинство;**

по исклучок:

- **више образование по машинство;**

по исклучок:

- **соодветно специјалистичко образование;**

со здобиена педагошка, психолошка и методска подготовка и положен стручен испит.

6.3. Стандард за простор

Воспитно - образовната работа по практичната настава се реализира во училишната работилница, современо опремени сервиси за одржување и поправка на моторни возила и станици за технички преглед на возила.

7. ДАТУМ НА ИЗРАБОТКА И НОСИТЕЛИ НА ИЗРАБОТКАТА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

7.1. Датум на изработка: март 2008 година

7.2. Состав на работната група:

1. Ридван Зекири,	советник за стручно образование ,	Центар за стручно образование и обука - Скопје
2. Наташа Алексов,	дипл.маш . инж.,	наставник, АСУЦ „Боро Петрушевски”- Скопје
3. Кристијан Петрески,	дипл. електр. инж.,	наставник, АСУЦ „Боро Петрушевски”- Скопје
4. Ѓорги Трајковски,	дипл. маш.инж.,	МАККАР - Скопје

8. ПОЧЕТОК НА ПРИМЕНА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Датум на започнување: 01. 09. 2008 година

9. ОДОБРУВАЊЕ НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма по предметот *практична настава* ја одобри министерот за образование и наука со решение бр. 11-4721 / 14 од 20. 06.2008 година.